

Dejiny v tvaroch a obrazoch

maliarstvo, sochárstvo, grafiku,
architektúru a úžitkové umenie.

História

- Ide o históriu výtvarného umenia a jeho históriou podmienené premeny, ktoré sa prejavujú na umeleckých dielach v podobe premien slohu, smeru, názorov, tendencie, atď. Označenie zahrňuje maliarstvo, sochárstvo, grafiku, architektúru a úžitkové umenie.

Dejiny výtvarného umenia sú relatívne samostatnou zložkou všeobecných dejín. Je to veda, ktorá sa zaoberá z umeleckohistorického hľadiska javmi, procesmi a zákonitostami vzniku výtvarných diel, ich vývojom a ich pôsobnosťou. Dejiny výtvarnej kultúry sa vzťahujú aj k iným pomocným historickým vedám a odborom, napr. k estetike či ikonografii.

Praveké výtvarné umenie

- [Praveké umenie](#) je označenie umenia [paleolitu](#), [neolitu](#) a [eneolitu](#), [bronzovej](#) a [železnej](#) doby. Predstupňom sú prvé abstraktné kruhové [symboly](#) rôzneho zoskupenia.
- Vznik [maliarstva](#) a [sochárstva](#) súvisel s [rituálmi](#) a [mágiou](#) spoločnosti lovcov (napr. [jaskynné maľby](#), [jaskynné reliéfy](#), sošky zvierat). K najstarším pamiatkam patria skalné maľby z južnej [Afriky](#). V [Namíbii](#) objavili archeológovia kamenné platne staré 26 000 až 19 000 rokov, s čiernymi a červenými maľbami [zebier](#) a [nosorožcov](#). Maľby na skalách sa našli aj v centrálnej rovníkovej [Afrike](#). V [Európe](#) sú známe najmä jaskynné maľby z lokalít [Lascaux](#) vo [Francúzsku](#) ktoré sú staré 17 000 rokov a [Altamira](#) v [Španielsku](#), staré 14 000 rokov. Jaskynné maľby znázorňujú [kone](#), [bizóny](#), nefigurálne kresby čiar a bodov, odtlačky [rúk](#). V strednej a východnej [Európe](#) sa objavujú plastiky žien a zvieracie sošky koní, bizónov a mačiek (20 000 - 15 000 rokov pred našim letopočtom). U nás k významným pamiatkam pravekého umenia patrí napríklad soška [Venuše z Moravian](#).
- Praveká architektúra je pravdepodobne záležitosťou mladšou ([neolit](#), [megalitické](#) stavby. [Architektúra](#) v zmysle tvorby vnútorného priestoru v preddejinnej epoche ešte neexistovala. Pri obradných jaskyniach možno hovoriť iba o [akustickom](#) priestore. V neolite však vznikajú prvé sídliská z dostupného materiálu. Na Blízkom východe používali utlačenú hlinu alebo sušené tehly, v severnom [Taliansku](#) sú zvyšky kolových stavieb s vodnou priekopou, na [Pyrenejskom polostrove](#) sú mohutné zvyšky [hradieb](#), v strednej a východnej Európe sa stavali pozdĺžne domy z dreva a hliny. Monumentálne staviteľské chápanie sa objavuje až pri megalitických stavbách, ktoré sa zachovali v dlhej línii od [Japonska](#) a [Indie](#), cez [Rusko](#) po [Anglicko](#) (3. - 2. tisícročie pred našim letopočtom). K najčastejším stavbám patria [menhir](#), [dolmeny](#) a [kromlechy](#). Ich názvy pochádzajú z [keltčiny](#), samostatné stavby sú ale staršie a [Kelti](#) ich pravdepodobne iba druhotne využívali. K najznámejším megalitickým stavbám patrí kromlech v [Stonehenge](#) v [Anglicku](#), kruhová stavba náboženského účelu, zostavená zo zvislých kameňov preložených bremenom. Architektúra v pravom zmysle slova sa zrodila až vo veľkých starovekých kultúrach [Mezopotámie](#) a v [Egypte](#).

Staroveké umenie

- Hlavným a dominantným umením starovekých kultúr bola architektúra. Maliarstvo a sochárstvo boli spočiatku doplnkovými druhmi umenia. Tvorili s architektúrou úplnú slohovú jednotu. K najznámejším starovekým stavbám patria [egyptské pyramídy \(Giza\)](#) a chrámové komplexy ([Karnak](#), [Luxor](#), [Abú Simbel](#)).
- Na európskom kontinente reprezentuje staroveké umenie grécka a rímska [antika](#). Mostom medzi antickou Európou a starovekým Orientom sú tri bájne egejské kultúry – [krétska](#), [mykénska](#) a [maloázijská](#). Ich architektúra ovplyvnila aj neskoršiu grécku tvorbu. V architektúre antického [Grécka](#) rozoznávame tri svojbytné slohy: [dórsky](#), [iónsky](#) a [korintský](#), na ktoré v rímskom období nadväzuje sloh kompozitný spájajúci prvky iónskeho a korintského slohu. Jedinečnou súčasťou svetového kultúrneho dedičstva je aj antické sochárstvo a maliarstvo.

Antické sochárstvo a maliarstvo

- **Antické sochárstvo a maliarstvo**
- Východisko k nemu tvorí [antropocentrizmus](#). V sochárstve i maliarstve, na rozdiel od ostatných oblastí gréckej tvorivosti, sa ideál človeka zhmotňuje najzreteľnejšie. [Sochy](#) postupne ožívajú z egyptskej strnulosti, tzv. krásny sloh a [anatomickú](#) dokonalosť obdivujeme dodnes. Z výrazu tváří sa značí hnev i radosť zo života. Bohovia, mladí [atléti](#), krásne postavy žien dokazujú zmysel pre harmóniu a majstrovstvo gréckych sochárov. Predstavitelia sochárstva toho obdobia sú napríklad [Feidias](#) ([Diova socha](#), *Athéna v Parthenone*), [Myrón](#) (*Diskobolos*), [Polykleitos](#) (*Doryforos a Diadúmenos*), [Praxiteles](#) (*Afrodita, Odpočívajúci Satyr*). Väčšina rímskych sochárov čerpala z [Praxitela](#). Maliarstvo nemalo možnosť pretrvať v toľkých výborných kópiách [Rimanov](#) ako sochárstvo. Okrem jedinečného nálezu vykopávok v [Pompejách](#) sa zachovalo iba niekoľko vzácnych nástenných malieb a [mozaík](#). Významná je maľba na vázach, jej námetom boli výjavy zo života bohov, národné dejiny a [Homérove eposy](#).

Stredoveké umenie

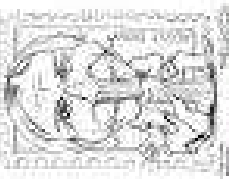
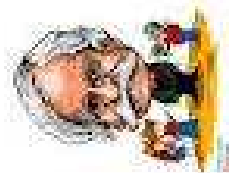
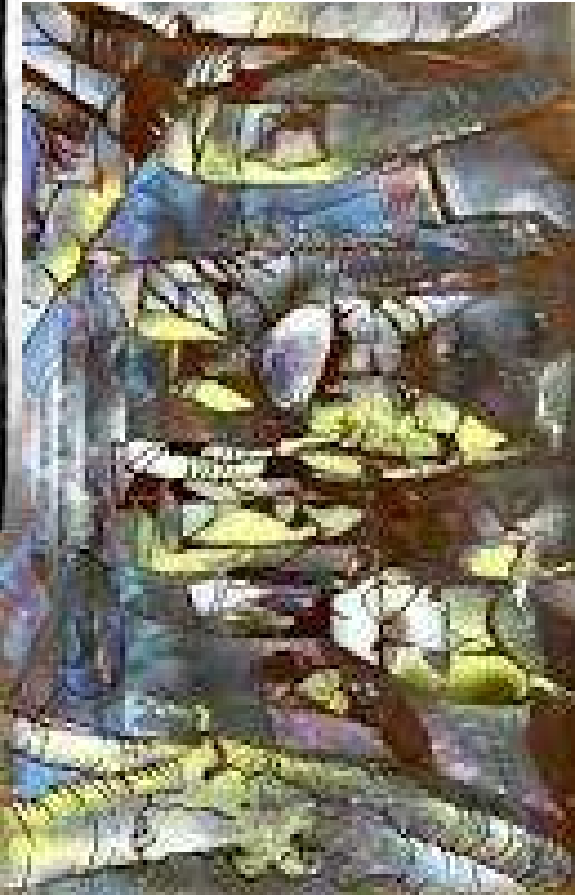
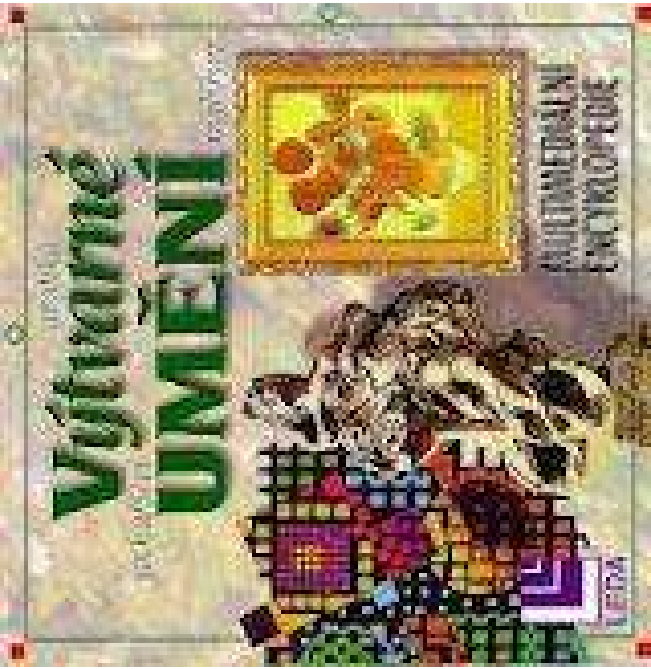
- Konvenčne sa takto označuje európske umenie obdobia medzi [stáňovaním národov](#) a [renesanciou](#) ([5. - 6. storočie](#) až prvá tretina [16. storočia](#)).
- Epocha [stredoveku](#) zahŕňa niekoľko období vývoja umenia:
- obdobie ranného stredoveku (umenie predrománske-predkarolínske, karolínske, otonské),
- obdobie vrcholného stredoveku ([románske](#) a [gotické](#)),
- obdobie neskorého stredoveku ([neskorogotické umenie](#)).
- Pod pojmom stredoveké umenie býva tiež zaraďované [byzantské umenie](#) a [umenie východných Slovanov](#). Stredoveké umenie úzko súvisí s etablovaním a rozšírením [kresťanstva](#) na európskom kontinente. Jeho veľká časť je venovaná sakrálnej tvorbe ([chrámy](#)), ale tá má svoj pendant aj v dielach svetského charakteru (hrady, opevnenia, mestské budovy). Spojilo, rozvíjalo a pretváralo odkaz grécko-helénskej a starokresťanskej výtvarnej tradície pod silným vplyvom z východu (najmä z Malej Ázie). V dobe najväčšieho rozmachu zasahuje až do severnej Afriky a Talianska ([Ravenna](#)). Zároveň je dôležitou etapou európskeho slohového vývoja v stredoveku. Najdokonalejšou stavbou je Chrám Božej Múdrosti ([Hagia Sophia](#)) v [Carihrade](#). Byzantská architektúra kombinovala centrálny typ sakrálnej stavby s pozdĺžnym a vytvorila vplyvný typ patkupoľového kostola. Výzdoba chrámového interiéru má pevné pravidlá, uplatňuje sa v nej monumentálna mozaika, nástenná maľba a [ikona](#).

Umenie novoveku

- Pojem novovek sa vyznačuje výraznou ambivalentnosťou. Jeho počiatok býva rôznymi historickými školami datovaný odlišne. Najčastejšie sa vymedzuje ako epocha dejín ľudstva prichádzajúca po stredoveku (čo nie je v jednotlivých častiach Európy zhodné) a nasledovaná najnovšími dejinami (čiže od roku 1500 – 1640 až po 19. storočie). Najvýznamnejšími slohmi tohto obdobia sú renesancia vyúsťujúca do manierizmu, barok, nazývaný tiež jezuitský sloh, rokoko s jeho záľubou v hravosti a dekoratívnosti, ktoré neskôr ustupujú klasicizmu. Klasicizmus nadväzujúci na čistotu antických a renesančných foriem prechádza v období Napoleona Bonaparte do slohu nazývaného empír.

Umenie 19. a 20. storočia

- [Klasicizmus](#), [preromantizmus](#), [romantizmus](#) a [realizmus](#) tvoria základ prvej polovice 19. storočia. Ani jeden z nich však nemožno nazvať slohom v pravom zmysle slova. Paralelne vznikajú nové prúdy, v ktorých sa objavujú prvky predchádzajúcich období, preto sa označujú ako pseudoslohy ([neogotika](#), [neorenesancia](#), [neobarok](#), atď.).
- Silnou oblasťou preromantizmu a romantizmu sa stáva maliarstvo. Romantizmus vychádzajúci z pozícií meštianstva narušuje sústavu hodnôt, ktoré priniesol [klasicizmus](#). Proti racionalizmu stavia cit a vášne. Rozvíja sa krajinomalba, historická maľba, oživa sakrálna tvorba, rôzna figurálna tvorba inšpirovaná ľudovou poéziou, drámou, hudbou ale aj politickým dianím ([Eugène Delacroix](#), [Francisco Goya](#), Turner, [Josef Mánes](#)).
- Protikladom romantických vášní je realizmus, ktorý, podľa G. Planchea, nie je výsledkom imaginácie, ale obmedzuje sa na čo najpodrobnejšie a najdôkladnejšie pozorovanie skutočnosti. Medzi predstaviteľov patria [Honoré Daumier](#), [G. Coubert](#)).
- Koncom 19. storočia sa v európskej architektúre výraznejšie prejavuje [eklekticismus](#). Vzniká množstvo umeleckých smerov: [impresionizmus](#), ktorý predznamenáva už predstaviteľ moderny [E. Manet](#), symbolizmus, [secesia](#), avantgardy 20. storočia – [kubizmus](#), [surrealizmus](#), [expresionizmus](#), [fauvizmus](#), [dadaizmus](#), [popart](#), [opart](#), kinetické umenie a ďalšie viac alebo menej výrazné a úspešné umelecké prúdy.

TVORIVÁ ÚLOHA:

Vyhľadaj na internete **SLOVENSKÝCH** predstaviteľov obdobia podľa vlastného výberu a prirad' k nim umelecké diela.

- Odfot' a pošli na mail: bronislava.uhnakova@gmail.com